

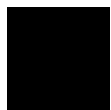
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
Факультет «Дизайн середовища»
Кафедра «Дизайн тканин та одягу»

ПУГАЧОВА Катерина Валеріївна

**ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ КОД УКРАЇНОК В ДИЗАЙНІ СУЧАСНОГО
КОСТЮМА**

Кваліфікаційна робота на здобуття СВО «Магістр»
зі спеціальності 022 Дизайн
ОПП «Концептуальний дизайн»

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Пугачова К. В.

Науковий керівник: Лагода Оксана Миколаївна,
доктор мистецтвознавства, професор

Харків 2022

АНОТАЦІЯ

Пугачова К.В. Етнонаціональний код українок в дизайні сучасного одягу. Кваліфікаційна робота на здобуття СВО «Магістр» зі спеціальності 022 Дизайн ОПП «Концептуальний дизайн».

Мета роботи полягала в тому, щоб встановити, яким чином (завдяки чому) в сучасному дизайні костюма на образно-асоціативному рівні втілюється етнокультурний код жінок-українок, який, як типовий образ і характеристика, реалізовується засобами дизайну. Об'єктом дослідження став сучасний дизайн одягу в Україні. Предмет дослідження становить етнокультурний код українок – його атрибутивні та денотативні характеристики як образно-асоціативні перетворення в дизайн-практиках вітчизняних дизайнерів.

У роботі зібрано та проаналізовано теоретичні джерела для виявлення особливостей традиційного українського жіночого костюма, якими засобами в костюмі інспіровані характеристики української жінки; проведено порівняльно-історичний аналіз для характеристики певних зразків українських народних мотивів; іконографічне дослідження візуальних джерел (старовинні фотографії, листівки; ілюстрації в газетах; сучасні твори мистецтва), щоб встановити прийоми перетворення етнонаціонального коду в дизайні сучасного жіночого костюму. Досліджено практичну діяльність українських та окремих європейських дизайнерів щодо стилізації та трансформації українських народних мотивів для створення сучасного одягу. Доведено актуальність та цінність роботи через збереження, відтворення та перетворення етнонаціонального коду українок в образах сучасниць.

За результатами проведеного дослідження сформульовано концепцію авторського проєкту, розроблено і виготовлено експериментальну модель.

Ключові слова: українські народні мотиви, українська мода, образ жінки-берегині, стилізація, інспірація.

ANNOTATION

Kateryna Puhachova. Ethno-national code of Ukrainian women in the design of modern clothes. Qualification scientific work for the SVO "Master" in the specialty 022 Design EPP «Conceptual Design».

The purpose of this work is to establish how (and why) the ethno-cultural code of Ukrainian women is embodied in the design of the costume at the figurative and associative level, which (how) the typical image and characteristics are realized by means of design. The object of research is modern clothing design in Ukraine. The subject of the study is the ethno-cultural code of Ukrainian women as a figurative and associative transformation in the design practices of domestic designers.

The work collected and analyzed theoretical sources to identify the features of the traditional Ukrainian women's costume, which were used in the costume inspired by the characteristics of the Ukrainian woman; a comparative-historical analysis was conducted to characterize certain samples of Ukrainian folk motifs; iconographic research of visual sources (historical photographs, postcards; newspaper releases; modern works of art) in order to install techniques of transformation of the ethno-national code into modern women's costume. To explore activity of Ukrainian and individual European designers with the stylization and transformation of Ukrainian folk motifs for the creation of modern clothing is studied. The relevance and value of the work through the preservation, reproduction and creation of the ethno-national code of Ukrainian women have been proven.

Based on the results of the research, the concept of the author's project was formulated, an experimental model was developed and manufactured.

Keywords: Ukrainian folk motifs, Ukrainian fashion, Berehynia, stylization

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД В СУЧАСНИХ ПРАКТИКАХ ДИЗАЙНУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМАТИКА.....	8
1.1. Традиційне жіноче вбрання українок та його функції.....	8
1.2. Типообраз українки в етнокультурному зрізі.....	10
1.3. Джерела і методи дослідження.....	14
Висновки до першого розділу.....	15
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОГО КОДУ В ДИЗАЙНІ СУЧАСНОГО ЖІНОЧОГО КОСТЮМА.....	17
2.1. Образно-асоціативні зв'язки сучасниць з Берегинею.....	17
2.2. Денотативні та атрибутивні характеристики типу образу Берегиня в інтерпретації дизайнерів.....	20
2.3. Засоби втілення етнокультурного коду в образах сучасниць...	23
Висновки до другого розділу.....	25
РОЗДІЛ 3. АВТОРСЬКА ПРОЕКТНА ПРОПОЗИЦІЯ.....	27
3.1. Обґрунтування вибору джерела творчості.....	27
3.2. Формулювання концепції колекції.....	34
3.3. Розробка ескізів моделей колекції.....	36
Висновки до третього розділу.....	46
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ:	57
ДОДАТОК А (таблиці і схеми)	
ДОДАТОК Б (ілюстративний матеріал)	
ДОДАТОК В (фото моделі)	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Образ української жінки вимальовувався століттями: від патріархальної традиції та сприйняття жінки здебільшого крізь аспекти родинних стосунків до формування образу «нової жінки» через розкриття її душі та природи. Роль українських жінок у суспільному житті завжди вирізнялася активністю. Події, які відбуваються сьогодні, лише підкреслюють це. Суспільна активність і виразна ідентифікація жінок в Україні через окремі зовнішні атрибути, зокрема костюм і його складові, закріпилася на рівні етнонаціонального коду і слугує невичерпним джерелом натхнення для дизайнерів сучасного костюма.

Особливої уваги заслуговує звернення до етнічної тематики, традицій українського народного вбрання, зразків декоративно-прикладного, ужиткового мистецтва, його мотивів, якими інспіровані сучасні практики дизайну костюма. Через методи творчої стилізації, художнє переосмислення стає можливим розкриття способів перетворення типових образів українок як оригінальне, функціональне, зручне та вродливе творіння сучасності. Отже, аналіз змісту етнонаціонального коду українок, співставлення його денотативних і атрибутивних ознак в історико-культурологічному та мистецтвознавчому контекстах є актуальною темою дослідження.

Актуальність дослідження також зумовлена необхідністю: збереженням історичної та культурної спадщини; інспірації невичерпних джерел натхнення, як-от традиційне українське народне вбрання, побут, традиції, звичаї, зразки декоративно-прикладного мистецтва, дух українських жінок тощо; синтезу мотивів українського народного вбрання з культурними надбаннями сучасної моди, що надає одягу мистецької цінності та ідентифікує нас у світі; безпосередньо, базова потреба українок у відтворенні ідентичності; відродження сили і цінність місцевого (локального); підхід до культурного коду як до оберегу; погляд на сучасницю крізь образ «жінки-берегині» як ментально сильної, вольової, інтелектуально витонченої натури.

Мета роботи полягає у встановленні атрибутивних характеристик костюма, які на образно-асоціативному рівні втілюють етнонаціональний код українок в сучасному дизайні. Реалізації поставленої мети сприяє вирішення наступних завдань:

1. Вивчити і систематизувати науково-методологічні та візуальні матеріали за темою дослідження;
2. Проаналізувати, якими засобами дизайну в костюмі інспіровані характеристики української жінки;
3. Охарактеризувати образно-асоціативні зв'язки типобуду Березині та встановити шляхи їх трансформації в інспіраціях дизайнерів костюма та на прикладі прототипів – відомих діячів, актрис та ін.;
4. За результатами дослідження сформулювати авторську концепцію проектної розробки;
5. Розробити ескізно-графічний проект, який реалізує образ Березині як маркер дизайну костюма на виразному асоціативному рівні.

Об'єктом дослідження стали сучасні дизайн-практики, орієнтовані на створення костюма, який сприяє ідентифікації жінок-українок.

Предметом дослідження є образно-асоціативне перетворення атрибутивних характеристик костюма як елементів етнонаціонального коду українок в творчості дизайнерів.

Хронологічні та територіальні межі дослідження охоплюють період з кінця XIX ст. до сьогоднішніх днів на теренах України та роботи окремих європейських дизайнерів.

Джерела і методи дослідження: у роботі застосовано *культурно-історичний аналіз* – для виявлення особливостей традиційного українського жіночого вбрання в рамках його структури, асортименту, його формування та розвитку, функцій окремих складових і ансамблю костюма в цілому; *історико-порівняльний і типологічний методи* – для розгляду особливих змін, що сталися з етнонаціональним кодом; *стилістичний аналіз* щодо інтерпретації народних мотивів у роботах вітчизняних і окремих

європейських дизайнерів; а також *візуально-аналітичний аналіз матеріалів*: зразки робіт дизайнерів і брендів; старовинні фотографії, листівки; сучасні твори мистецтва тощо. Теоретико-методологічну основу дослідження склали вітчизняні та зарубіжні джерела (наукові статті, автореферати, дисертації, книги, інтернет-ресурси), в яких аналізується проблематика етнічної та національної ідентифікації, її атрибути й характеристики.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в комплексному розгляді історичних і сучасних зразків костюма українок через традиції та звичаї, а також їх власне уявлення про себе, яке на образно-асоціативному рівні зберігає чіткі характеристики типобуду Березини в уявленні українців, і не тільки. Воно синтезує зміст етнонаціонального коду українок, його денотативні та атрибутивні ознаки, які ґрунтуються на збереженні народної традиції та новочасних тенденцій.

Практична цінність роботи полягає в тому, що встановлений комплекс атрибутивних ознак етнонаціонального коду українок, який може реалізовуватися засобами дизайну, дозволяє розробляти необмежену кількість різноваріантних моделей сучасного одягу, що буде втілювати і зберігати сакраментальний жіночий образ українки – Березини в його сучасному прочитанні.

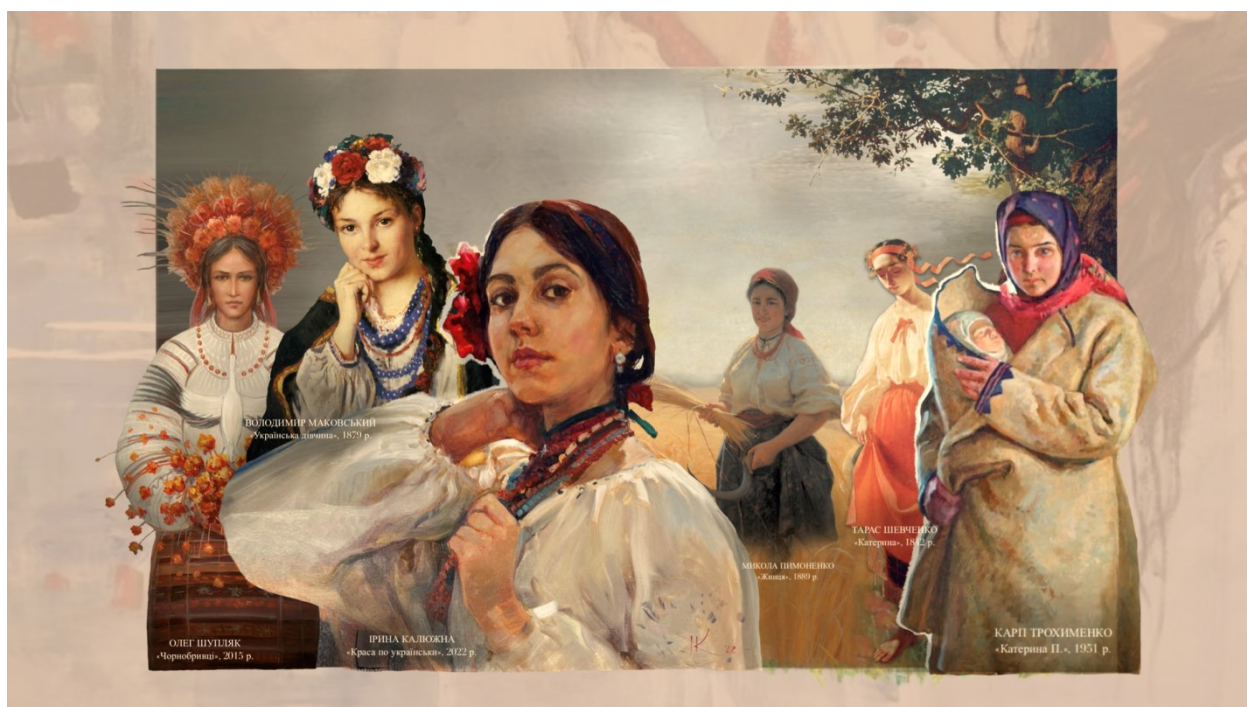
Структура і обсяг дослідження: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків, до складу яких входить ілюстративний матеріал: історичні зразки українського вбрання, моделі з дизайн-практики сучасних дизайнерів, авторська проектна розробка.

Рис. 1. Тематичний мудборд (фрагмент)

Тематичний мудборд. Історично суспільні ролі українки як Берегині

Тематичний мудборд. Образ українки у мистецьких творах.

Тематичний мудборд. Відомі українки Радянської доби.

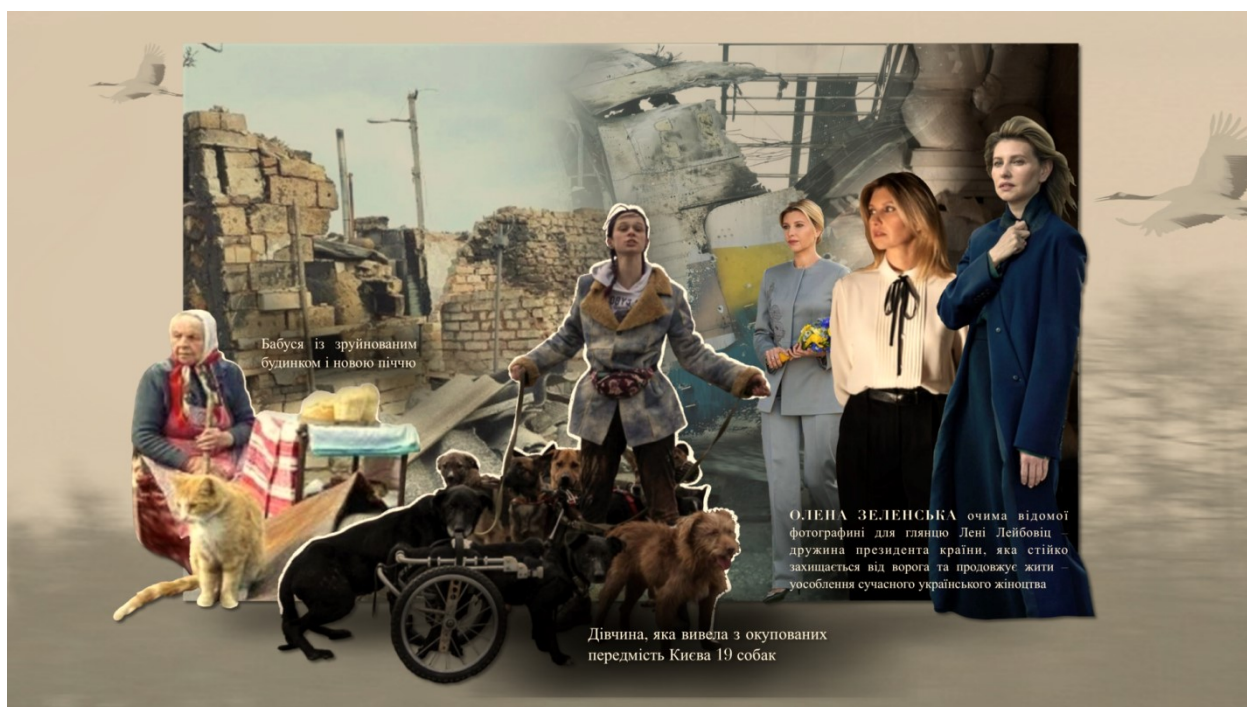
Тематичний мудборд. Наступність поколінь.

Тематичний мудборд. Нові національні символи новітньої доби.

Тематичний мудборд. Незламні.

Тематичний мудборд. Уособлення образу Берекіні в постатях сучасних українок.

Подібність силуету та складників костюма на всій території України, його барвистістю вишуканістю, мальовничою декоративністю

1. Святкове жіноче вбрання. Покуття, перша половина XX ст.
2. Дівчини з Донецької області, поч. XX ст.
3. Літній одяг молодіці. Село Івангород, Кіровоградська обл. 30-ті роки XX ст.
4. Дівчата у традиційних святкових строях. Київ, 1910 р.
5. Дівоче святкове вбрання, Луганська область. Кінець XIX - поч. XX ст.
6. Проект-присвята українській культурі - «Вільні». Героїня одягнена у автентичний стрій з Рівненщини поч. XX ст.

Вишита сорочка як ключовий елемент комплексу вбрання

1. Жіноча вишита сорочка. Покуття, поч. XX ст.
2. Жіноча вишита сорочка. Полтавщина, кін. XIX ст.
3. Жіноча вишита сорочка. Гуцульщина, поч. XX ст.
4. Дівчина із Полтавщини, кін. XIX - поч. XX ст.
5. Українка Слобожанщини, Харків, 1900-1915 рр.
6. Жіноча вишита сорочка. Буковина, 1920 р.
7. Жіноча вишита сорочка. Волинь, 1920 р.

Загальний колорит ансамблів костюма і способи його декорування та оздоблення

1. Дівчата з Півночі Одещини (Східне Поділля). Кін. XIX ст. - поч. XX ст.
2. Українка. Центральна Україна, 1950 р.
3. Камізелька «горсик» з чорного опису. Оздоблена вишивкою та лелітками. 1920-30-ті рр. Тернопільщина
4. Фартух вишитий. Середня Наддніпрянина, Чернігівщина, перша пол. XX ст.
5. Жіноче святкове вбрання. Гуцульщина, поч. XX ст.
6. Українка вишиває

Символіка в деталях українського строю

1. Коралове намисто, кін. XIX ст. - поч. XX ст.
2. Дукач з бантом. Середня Наддніпрянина, Полтавщина, друга пол. XIX ст.
3. Очіпок вишитий. Середня Наддніпрянина, Полтавщина, поч. XX ст.
4. Хустка вибіячана. Західна Україна, перша пол. XX ст.
5. Дівчата у традиційному вбранні та прикрасах. Черкащина, 20-ті роки XX ст.
6. Автентична поштова листівка початку XX ст.
7. Дівчата у традиційних святкових подільських костюмах
8. Гуцулка зі збірки «Гуцульські типи» 1930-х рр. фотографа Миколи Сеньковського

Вишиванки в усьому їх розмаїтті

1. Бренд Etnodim сукня з аплікацією «Eva». Сукня створена учасницею проєкту Діагуна Євою Адамовською, яка підсвідомо надихнулася логотипом бренду Etnodim
2. Художня колекція Etnodim. Сукня «Sobachko», натхнена роботами української художниці Ганни Собачко-Шостак
3. Іванка Червінська - українська етно-співачка
4. Валерія Гузема - власниця ювелірного бренду Guzema Fine Jewelry
5. Надія Шаповал - модель, стиліст, власниця бренду кераміки у сукні-вишиванці від Vita Kin
6. Сукня Katimo - з вишивкою дельки
7. Сукня Vita Kin «Rose Midi»

Головні убори

1. Хустка українського бренду Gunia project
2. Зв'язок часів: автентичні аксесуари у сучасних образах. Лонгслів The North Face, штани та шкіряна спідниця Marc O'Polo, хустка (с. Яворів, Львівська обл., матеріал вовна, майстриня Ольга Філатова.
3. В'язана шаль «Хустка» українського бренду Bevza
4. Головний убір українського бренду Litkovska, колекція «Веснянка» 2023
5. Іванка Червінська - українська етно-співачка

Використання прикрас

1. Український бренд Katimo. Серезка напівкільце у формі гілки калини. Форма натхнена зображенням калини зі стародавньої посудини, що була знайдена у Майданецькому прамісті.
2. Аксесуари з кераміки. Колаборація українського бренду Bevza і Надії Шаповал Nidiia.
3. Зв'язок часів: автентичні аксесуари у сучасних образах. Marc O'Polo та плетений пояс (Бершадський р-н, Вінницька обл., матеріал вовна, майстриня Василина Ткачук.
4. Іванка Червінська - українська етно-співачка
5. Український бренд Bevza подає новий погляд на українську традиційну символіку з серезками колосками з деталями зерна. Пшеничні поля - давня емблема плодючості та багатого врожаю.

Поява в образах національних символів

1. Бренд Poustov'it притована хустка «Вірімо в Україну»
2. Бренд Irina Tydnyuk
3. Lady Di atelier футболка «Всі - жінки, коли вони кохають»
4. Бренд Геріг колекція «Незалежна»
5. Oliz brand футболка з картиною Марії Примаченко «Сині волоски дарую Україні»
6. Бренд Vika Adamskaya колекція «Born in Ukraine»

